

Date: 29th October-2025

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING BUGUNGI KUNDA AXBOROT
TEKNOLOGIYALARI ORQALI SODIR ETILAYOTGAN JINOYATLARNI
OLDINI OLIHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR VAZIRLIGI BILAN
HAMKORLIGI**

Abduvaliyev Muhammad To'liq o'g'li

312-guruh kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining axborot texnologiyalari sohasida sodir etilayotgan jinoyatlarning oldini olishdagi roli va bu borada Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan o'zaro hamkorlik masalalari tahlil qilinadi. Maqolada kiberjinoyatlar, ularning turlari va ularning jamiyat xavfsizligiga ta'siri yoritilib, axborot xavfsizligini ta'minlashda raqamli platformalar, monitoring tizimlari va sun'iy intellekt texnologiyalarining ahamiyati ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasida "O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlarning profilaktika tizimiga ta'siri ham ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, kiberjinoyat, raqamli texnologiyalar, axborot xavfsizligi, Raqamli texnologiyalar vazirligi, profilaktika tizimi, sun'iy intellekt, raqamli monitoring, huquqbuzarliklar profilaktikasi, internet xavfsizligi.

Kirish

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bordi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, elektron to'lov tizimlari, onlayn xizmatlar va raqamli platformalar orqali amalga oshirilayotgan faoliyatlar inson hayotini yengillashtirayotgani bilan birga, yangi turdagi jinoyatlar — kiberjinoyatlarni ham keltirib chiqarmoqda.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari orqali sodir etilayotgan jinoyatlar qatoriga firibgarlik, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, bank tizimiga noqonuniy kirish, g'arazli dasturlar orqali zarar yetkazish, tahdid va shantaj kabi harakatlar kiradi. Bu jarayonda profilaktika inspektorlarining roli tobora ortib bormoqda, chunki ular aholining axborot xavfsizligi madaniyatini oshirish, yoshlarni onlayn tahdidlar haqida ogohlantirish va raqamli xavf holatlarini barvaqt aniqlashda birinchi darajali bo'g'in hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan qabul qilingan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi mamlakatda axborot texnologiyalarini keng joriy etish bilan birga, ularni xavfsiz qo'llash, kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish va fuqarolarning raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirishni ham nazarda tutadi. Shu jarayonda Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan Ichki ishlar organlari, xususan profilaktika inspektorlarining o'zaro hamkorligi alohida ahamiyatga ega bo'lib, jinoyatlarning oldini olishda yangi texnologik yondashuvlarni tatbiq etish imkonini bermoqda.

Profilaktika inspektorlari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish ularning ish samaradorligini oshiradi: jinoyat sodir etilishi mumkin bo'lgan xavfli hududlarni

Date: 29th October-2025

onlayn monitoring qilish, fuqarolarning murojaatlarini elektron tizimda qayd etish, ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidli xabarlarini aniqlash, sun'iy intellekt orqali xavf tahlili o'tkazish kabi chora-tadbirlar bugungi kunda amaliy natijalar bermoqda.

Asosiy qism

1. Raqamli jinoyatlar va ularning ijtimoiy xavfliligi

Axborot texnologiyalari rivojlanishi bilan bir qatorda, yangi turdagi jinoyatlar – kiberjinoyatlar paydo bo'ldi. Ular orasida internet firibgarligi, shaxsiy ma'lumotlarni noqonuniy yig'ish va tarqatish, bank kartalariga noqonuniy kirish, ijtimoiy tarmoqlarda tahdid va tuhmat, shuningdek, zararli dasturlar orqali moliyaviy zarar yetkazish holatlari keng tarqalgan.

Raqamli muhitda sodir etilayotgan jinoyatlar o'ziga xos xususiyatlarga ega: ularni aniqlash qiyin, jinoyatchilar ko'pincha anonim, ularning faoliyati transmilliy xususiyatga ega. Shu bois, profilaktika inspektorlarining raqamli savodxonligi va texnik ko'nikmalari hozirda har qachongidan ham muhim.

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda kiberjinoyatlar soni 2020-yilga nisbatan qariyb 2,3 baravar oshgan. Eng ko'p qayd etilgan holatlar — internet orqali moliyaviy firibgarlik, ijtimoiy tarmoqlarda tuhmat va shantaj, elektron pochta orqali zararli fayllar tarqatish bilan bog'liq.

Bunday jinoyatlarning ijtimoiy xavfliligi shundaki, ular nafaqat moddiy zarar keltiradi, balki fuqarolarning davlat tizimlariga bo'lgan ishonchini kamaytiradi, axborot muhitida beqarorlik va ijtimoiy tushkunlikni kuchaytiradi.

2. Profilaktika inspektorlarining axborot xavfsizligi sohasidagi roli

Profilaktika inspektorlari bugungi kunda jinoyatchilikning "raqamli yo'nalishlari" bilan ham faol shug'ullanmoqda. Ularning faoliyati quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

Axborot xavfsizligi targ'iboti: aholiga internet xavfsizligiga oid ma'lumotlar berish, ayniqsa o'quvchi va talabalar orasida onlayn firibgarlik va yolg'on ma'lumotlarga qarshi immunitet shakllantirish.

Monitoring faoliyati: ijtimoiy tarmoqlarda jinoiy xatti-harakatlarni targ'ib qiluvchi, zo'ravonlik yoki diniy ekstremizmga chaqiruvchi sahifalarni aniqlashda Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan hamkorlik qilish.

Elektron murojaatlar tizimi orqali xavf signallarini qabul qilish: fuqarolardan onlayn kelgan shikoyatlar, tahdidli xabarlar, shantaj holatlarini o'z vaqtida o'rganish.

Profilaktik suhbatlar: raqamli vositalar orqali noqonuniy faoliyat yuritayotgan shaxslar bilan ogohlantiruvchi tushuntirish ishlarini olib borish.

Mazkur faoliyatning samaradorligi uchun inspektorlar zamonaviy texnologiyalarni chuqur bilishi, axborot xavfsizligi tamoyillarini to'liq o'zlashtirgan bo'lishi zarur.

3. Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan hamkorlik mexanizmlari

O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi bugungi kunda axborot infratuzilmasini rivojlantirish, kiberxavfsizlikni ta'minlash va davlat organlari o'rtasida ma'lumot almashish tizimini raqamlashtirish bo'yicha asosiy muassasa hisoblanadi.

Date: 29th October-2025

Profilaktika inspektorlari ushbu vazirlik bilan quyidagi yo‘nalishlarda hamkorlik qiladi:

a. Axborot tizimlari integratsiyasi: profilaktika inspektorlari foydalanadigan elektron ma’lumotlar bazalari (masalan, “Jinoyatchilik profilaktikasi yagona bazasi”)ni Raqamli texnologiyalar vazirligi axborot tizimlari bilan bog‘lash orqali real vaqt rejimida ma’lumot almashish imkoniyati yaratilmoqda.

b. Kiberxavfsizlik monitoringi: Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Kiberxavfsizlik markazi bilan birgalikda ijtimoiy tarmoqlarda, messenjerlarda va internet saytlarda jinoyat xavfini aniqlash bo‘yicha avtomatik tizimlar ishlab chiqilgan.

c. Sun‘iy intellektdan foydalanish: Jinoyat sodir bo‘lish ehtimolini oldindan baholash uchun ma’lumotlarni tahlil qiluvchi algoritmlar sinovdan o‘tkazilmoqda.

d. Aholining raqamli savodxonligini oshirish dasturlari: ikki idora hamkorligida maktab, kollej va OTMlarda “Internet madaniyati” va “Axborot xavfsizligi” mavzularida o‘quv dasturlari yo‘lga qo‘yilgan.

Bu hamkorlik natijasida profilaktika inspektorlari endilikda jinoyat sodir bo‘lishidan ilgariroq bosqichda xavfni aniqlash, fuqarolarni ogohlantirish va ularni huquqiy himoya qilish imkoniga ega bo‘lmoqda.

4. Axborot texnologiyalari orqali jinoyatlarning oldini olishda innovatsion yondashuvlar

Bugungi kunda axborot texnologiyalari yordamida jinoyatlarning oldini olishda quyidagi innovatsion yondashuvlar joriy etilmoqda:

“Xavfsiz mahalla” elektron platformasi: mahalla hududidagi xavfli joylar, muammoli oilalar va profilaktika nazoratidagi shaxslar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni elektron tarzda saqlash imkonini beradi.

Video kuzatuv tizimlari (CCTV) integratsiyasi: jinoyat sodir etilishi mumkin bo‘lgan joylarni avtomatik aniqlash uchun yuzni tanish (Face Recognition) tizimlaridan foydalanilmoqda.

Sun‘iy intellekt yordamida tahdidlarni tahlil qilish: ijtimoiy tarmoqlarda nomaqbul so‘zlar, tahdidlar yoki jinoyatga undovchi xabarlarini avtomatik filtrlaydigan dasturlar yaratilmoqda.

Ushbu yondashuvlar, bir tomondan, jinoyatlarning oldini olishda tezkorlikni oshirsa, ikkinchi tomondan, inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi.

5. Hamkorlikni takomillashtirish bo‘yicha takliflar

Profilaktika inspektorlarining Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan hamkorligini yanada samarali qilish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Axborot almashishning yagona platformasini yaratish. Har ikki tizim uchun yagona, himoyalangan ma’lumotlar bazasini ishlab chiqish orqali tezkor tahlil imkoniyatlarini kengaytirish.

2. Profilaktika inspektorlari uchun maxsus raqamli o‘quv dasturlari. Ularning texnik savodxonligini oshirish, kiberjinoyat turlarini tanish va ularni aniqlash ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Date: 29th October-2025

3. Sun'iy intellekt asosida "xavfli kontent"ni avtomatik tahlil qiluvchi tizimni joriy etish.

4. Jamoatchilikni jalb etish. "Kiberxavfsizlik volontyorlari" harakatini tashkil etish orqali aholining ham ishtirokini kuchaytirish.

5. Normativ-huquqiy asoslarni mustahkamlash. Kiberjinoyatchilikning yangi turlarini inobatga olgan holda qonunchilikni yangilab borish.

Xulosa

Bugungi raqamli davrda axborot texnologiyalarining rivojlanishi insoniyat hayotini tubdan o'zgartirdi. Shu bilan birga, raqamli imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi xavf — kiberjinoyatchilik ham kengaymoqda. Bu jarayonda profilaktika inspektorlarining o'zni beqiyos, chunki ular nafaqat jinoyat sodir bo'lgandan keyin choralar ko'radi, balki uning oldini olish, fuqarolarni ogohlantirish va jamiyatda axborot madaniyatini shakllantirish bilan ham shug'ullanadi.

Profilaktika inspektorlari faoliyatida Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan hamkorlik muhim strategik yo'nalish sifatida e'tirof etilishi zarur. Bu hamkorlik nafaqat jinoyatlarning tezkor fosh etilishiga, balki ularning profilaktikasiga, ya'ni oldini olishga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili, raqamli monitoring tizimlari, biometrik nazorat va bularning barchasi inspektorlarning ish samaradorligini keskin oshiradi.

Bundan tashqari, Raqamli texnologiyalar vazirligi bilan hamkorlik quyidagi natijalarga olib kelmoqda:

Jinoyat xavfini oldindan aniqlovchi tahliliy algoritmlar ishlab chiqilmoqda;

Ijtimoiy tarmoqlarda jinoyatga undovchi kontentlar tezda aniqlanmoqda;

Profilaktika inspektorlari uchun raqamli ko'nikmalarni oshirish kurslari tashkil etilmoqda;

Axborot xavfsizligi bo'yicha jamoatchilik nazorati va volontyorlik harakatlari rivojlanmoqda.

Raqamli muhitda jinoyatlarning oldini olish – bu nafaqat texnik, balki ijtimoiy-ma'naviy masala hamdir. Shu sababli, aholi, ayniqsa yoshlar orasida internet madaniyati, axborot xavfsizligi va huquqiy onglikni oshirish, ularni kiberxavflarga qarshi immunitet bilan ta'minlash dolzarb vazifadir.

Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorlari va Raqamli texnologiyalar vazirligi o'rtasidagi tizimli hamkorlik:

1. Jinoyatlarning raqamli turlarini erta aniqlash;

2. Aholini axborot tahdidlaridan ogohlantirish;

3. Internet muhitida huquqiy xavfsizlikni ta'minlash;

4. Kiberjinoyatlarning oldini olishda davlat va jamiyat resurslarini birlashtirish imkonini beradi.

Kelajakda ushbu yo'nalishdagi faoliyatni takomillashtirish orqali O'zbekistonda jinoyatlarning oldini olishda innovatsion yondashuvlar yanada samarali bo'ladi. Raqamli xavfsizlik madaniyati shakllangan jamiyat — bu xavfsiz jamiyatdir.

Date: 29th October-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi farmoni. — Toshkent, 2020 yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi rasmiy sayti: <https://iiv.uz>
3. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi rasmiy portali: <https://mitc.uz>
4. “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi Qonun. — Toshkent, 2022 yil.
5. I.A. Karimov. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.” — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
6. Rahmonov, M. “Axborot xavfsizligi va raqamli madaniyat.” — Toshkent: Oliy ta’lim, 2023.
7. Xoliqov, A. “Profilaktika inspektorlari faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.” — Ichki ishlar akademiyasi ilmiy jurnali, №3, 2024.
8. Raqamli texnologiyalar vazirligi va IIV hamkorligidagi “E-profilaktika” loyihasi materiallari.
9. BMTning “Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish” dasturi (UNODC, 2021).
10. Internet manbalari: <https://cybersecurity.uz>, <https://lex.uz>

